

Prevence šikany ve škole

doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.

Studijní opora čerpá z materiálů, které vznikly v rámci ESF projektu č. CZ1.07/2.2.00/18.0027.

1) Šikana, její znaky a formy

Anotace: Student se v této kapitole seznámí se zákonitostmi skrytého světa šikanování, bude umět rozpoznat různé druhy a formy šikany, budou mu zřejmé přímé a nepřímé znaky šikany a v neposlední řadě se seznámí s typologií agresora i oběti.

Klíčová slova: základní znaky šikany, varovné signály šikany, šikana přímá, šikana nepřímá, rozdíl mezi šikanou a škádlením, místa šikanování

1. Co je šikana?

Šikanování¹ bývá často označováno jako nemoc skupiny či skupinové demokracie, neboť podstatou tohoto negativního chování je právě narušení rovnoprávných vztahů mezi jednotlivými členy skupiny. Mocnější či silnější zneužívá slabšího, ubližuje mu a hrubým způsobem porušuje jeho práva, čímž dochází k asymetričnosti sil a vztahů ve skupině.

Pro školní praxi definuje šikanu nejvýstižněji Kolář, který její hlavní rysy shrnuje následovně: „Jeden či více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresí a manipulaci.“² Důležitým znakem šikany je nepoměr sil, kdy se oběť neumí nebo nemůže účinně bránit proti útokům agresora. Jestliže se tedy poperou dva přibližně stejně silní žáci o nějakou hmotnou či nehmotnou výhodu, nejedná se o šikanu,

¹ Etymologický původ slova šikana je z francouzského slova *chicane*, což znamená „obtěžování, týrání, sužování, pronásledování“, v přeneseném významu může označovat i „byrokratické lpění na předpisech“ například nadřízených vůči podřízeným. V anglicky psané odborné literatuře se šikana nejčastěji vyjadřuje slovem *bullying* (*býkování*), které znamená „zastašování“ či „týrání“. Jedinec, který šikanuje, je označován jako *bully* („surovec“, „tyran“), v přeneseném významu se chová se jako býk, zostra, neurvale.

² KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha : Portál, 2011, s. 32.

neboť zde nepoměr sil chybí. A chybí zde i další velmi významný znak šikany a totiž samoučelnost agrese. Ten, kdo šikanuje, nepoužívá násilí jako prostředku k dosažení nějakého jiného cíle, nýbrž samo násilí a agrese je samoučelným cílem jeho jednání sloužící většinou k obveselení, pobavení skupiny či získání moci nad druhým.³

Šikana patří vedle agresivity či zneužívání návykových látek mezi sociálně patologické jevy, jimž musí současná škola čelit. Pro potřeby učitelů je velmi důležité umět nejen projevy šikany včas rozpoznat, ale i umět se šikanou adekvátně pracovat a účinně jí předcházet. Pro tyto účely vydalo ministerstvo školství metodický pokyn k prevenci šikany, v němž označuje šikanu jako „jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.“⁴ Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování a zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, apod.).

Mezi základní charakteristické znaky šikany patří:

- je záměrná,
- opakuje se – (Ne vždy. Pozor i na jednorázové akce!),
- agrese je samoučelná, není prostředkem k získání nějakého „zisku“ či výhody, nýbrž je samotným cílem jednání,
- probíhá většinou dlouhodobě (nemusí být, známy jsou i jednorázové velmi brutální případy šikany),
- projevuje se nepoměr sil (agresor zneužívá své fyzické síly či psychické převahy nad obětí),
- útoky přinášejí obětem negativní prožitky.

³ Definic šikanování bývá uváděno v odborných publikacích věnujících se tomuto negativnímu jevu mnoho. K tomu srv. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2001. Dále ŘÍČAN, P.; JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha : Grada, 2010. Dále MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada, 2010.

⁴ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6.

2. Formy šikany

A) Přímá šikana a její znaky

Situace, kdy dochází k přímé konfrontaci agresora a oběti, označujeme jako přímou šikanu. Na rozdíl od nepřímé šikany je přímá šikana viditelná a nezpochybnitelná. Jedná se buď o násilí fyzické – páchané na těle či verbální (psychické) – zraňující psychiku (duši) oběti.

O **fyzickou šikanu** se jedná, použije-li agresor či skupina agresorů vůči oběti fyzickou sílu za nápadného nepoměru sil mezi účastníky (bití, kopání, fackování, rány pěstí a strkání, patří sem rovněž ničení osobního majetku oběti). Tato forma šikany je podmíněná osobním setkáním agresora s obětí, probíhá takřkajíc tvář v tvář a zanechává na těle oběti viditelné stopy - odřeniny, modřiny, špinavé nebo poničené oblečení. Oběťmi této formy šikany se často stávají žáci méně fyzicky zdatní a pohybově ne příliš zdatní. Agresor u nich totiž předpokládá, že se buď neubrání, anebo se o obranu ani nepokusí a budou útočníkům klást jen minimální či vůbec žádný odpor.

Verbální (psychická) šikana probíhá formou urážek, posměchu, ponižování či pomluv, a to buď přímo při kontaktu agresora s obětí nebo nepřímo za zády oběti. Jinou formou verbálního násilí je záměrné přehlížení či ignorování s cílem oběti uškodit či ji sociálně izolovat. Stále častěji dochází též k verbálním útokům prostřednictvím moderních ICT technologií – urážlivé, hanlivé a ponižující emaily, sms zprávy či natáčení šikany na DVD jsou zcela novým, nicméně však stejně nebezpečným, fenoménem – tzv. kyberšikana.

Verbální útoky bývají ve školním prostředí častou formou šikanování. Týrání tímto způsobem bývá velmi traumatické. Na oběti sice nezanechává na první pohled viditelné stopy násilí (jako např. fyzická agrese modřiny), ale o to větší bývají traumatické, většinou dlouhodobé (někdy i trvalé) následky. Verbální šikana se většinou projeví až po delší době změnou chování takto sužovaného žáka, kterou ale nemusí nikdo zaznamenat nebo jí přisuzuje jiné příčiny. Oběť se pak často stává závislou na svém okolí, není schopna vlastního názoru, popřípadě je snadno ovlivnitelná, ve svém vystupování je nejistá a celkově zaujímá submisivní postavení ve skupině (třídě, zaměstnání, rodině). Učitel by měl zvýšenou pozornost věnovat zejména žákům introvertním až plachým či žákům s nízkým sebevědomím, ti bývají nejčastějšími oběťmi těchto forem šikany.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.

- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

B) Nepřímá šikana a její varovné signály

Za nepřímou šikanu označíme agresi, kdy je oběti ubližováno, aniž by mezi ní a agresorem došlo k přímému kontaktu či konfrontaci. Typickým příkladem nepřímé šikany může být šíření pomluv či ignorování oběti s cílem oběti uškodit, ublížit či vytlačit ji na okraj skupiny. Projevy verbální nepřímé šikany bývají velmi rozšířené v těch případech, kdy agresorem je dívka. Za nepřímou šikanu je rovněž považována tzv. symbolická agrese, která bývá vyjádřena v hanlivých či urážlivých kresbách, básních či popěvcích.

Na různé formy šikany může učitele upozornit přítomnost některých nepřímých znaků či varovných signálů. K prvotní diagnostice šikany je nezbytné, aby je byl učitel schopen rozpoznat či identifikovat, měl by se naučit být vůči těmto prvotním signálům citlivý, neboť mohou nepřímo poukazovat na to, že ve skupině může docházet k šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikany⁵:

- Při vyučování se oběť bojí veřejně a nahlas se projevit, neodpovídá na otázky učitele nebo odpovídá pouze jednoslovně či „nevím“, obává se jít k tabuli, je nejistá, ustrašená.
- Straní se spolužáků, je zakřiknutý, bývá často před třídou zesměšňován i za přítomnosti učitele, mívá blízko k pláči, působí stísněně.
- Když je učitelem napomínán, třída na to reaguje pozitivně a usiluje o přísnější potrestání oběti.
- Jeho prospěch se náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.

⁵ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6.

- Často mu chybí pomůcky, má rozházené nebo poničené věci. Jejich ztrátu či poničení odmítá vysvětlit nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Oběť se odmítá účastnit hodin tělesné výchovy, při týmových sportech bývá do družstev volen jako poslední.
- O přestávkách je často osamocení, ostatní o něj nejeví zájem, nebo naopak ho pravidelně obklopuje stále stejná parta spolužáků, jejichž přítomnost je mu nepříjemná.
- Oběť nechodí společně se třídou, případně s ní nechce nikdo vytvořit dvojici.
- Objevuje se zvýšená absence, žák vyhledává důvody pro neúčast na vyučování nebo jiných školních akcích, objevuje se i záškoláctví.
- Vyhybá se šatnám (raději si nechá dát poznámku za to, že se nepřezul), o přestávkách se vyhybá WC, naopak si často vyžádá uvolnění na WC během vyučování, kdy má jistotu, že agresor je pod dohledem učitele.
- Vyhledává blízkost učitele, nechce zůstat sám ve třídě, čeká přede dveřmi a vchází až s učitelem, nápadně často pomáhá učiteli s pomůckami do kabinetu.
- U žáka se projevuje objektivní zhoršení zdravotního stavu, třes rukou, ranní nevolnost, bolesti břicha či hlavy. Mívá odřeniny, modřiny, škrábance, jejichž původ nedovede uspokojivě vysvětlit.

I když jednotlivé signály samy o sobě ještě nevypovídají o tom, že jde skutečně o šikanu, je důležité vnímat celý kontext situace, četnost opakování a množství jednotlivých projevů.

Učitel by neměl brát takovéto projevy na lehkou váhu či je bagatelizovat s poukazem na to, že se jedná o pouhé škádlení. Větší pozornost by měl učitel věnovat například žákům, kteří do třídy přicházejí nově, či jsou nápadně odlišní např. slabší tělesnou konstitucí, drobným tělesným handicapem, nápadnou vadou řeči, svým sociálním či etnickým původem. Takoví žáci bývají nejčastěji trápeni šikanováním.

Trojdimenzionální mapa šikany⁶

Dělení vnějších projevů šikany do tzv. trojdimenzionální mapy je užitečné jak pro počáteční orientaci a rozpoznání šikany, tak i pro zachycení a správné určení varovných signálů. Stejně

⁶ K tomu srv. KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha : Portál, 2011, s. 37.

tak může být nápomocná i při pozdějším posouzení vývojového stadia či pokročilosti šikany, k níž případně dochází.

Vnější projevy šikany lze rozčlenit na:

- a) přímé a nepřímé,
- b) fyzické a verbální,
- c) aktivní a pasivní.

Tab. 1 Trojdimenzionální mapa vnějších projevů šikany (zdroj: Kolář 2010, s. 37)

Druhy šikany	Příklady projevů šikany
Fyzické – aktivní – přímé	Agresoři oběť bijí, kopou, fackují, věší...
Fyzické – aktivní - nepřímé	„Kápo“ pošle nohsledy, aby oběť zbili. Oběti jsou ničeny věci.
Fyzické – pasivní – přímé	Agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice. (Fyzicky brání oběti v dosahování jejích cílů.)
Fyzické – pasivní - nepřímé	Agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy na záchod. (Odmítne splnění jejích požadavků.)
Verbální – aktivní – přímé	Nadávání, urážení, zesměšňování.
Verbální – aktivní - nepřímé	Rozšiřování pomluv či vyjadřování agrese v urážlivých Kresbách, básních apod. (tzv. symbolická agrese)
Verbální – pasivní – přímé	Neodpovídá na pozdrav, otázky, ignoruje oběť.
Verbální – pasivní - nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti, když je neprávem obviněna z něčeho, co jí udělali agresoři.

3. Jak rozpoznat šikanu od jiných projevů násilného jednání?

Ve školní praxi bývá velmi obtížné rozlišit šikanu od jiných projevů násilného jednání či dětského škádlení. Hranice, kdy se jedná o promyšlenou a mnohdy i krutou šikanu a kdy pouze o přátelské škádlení, je velmi úzká a proměnlivá. Pro pedagoga bývá toto úskalí mnohdy nepřekonatelné, neboť oba jevy jsou velmi dobře zaměnitelné a při jejich posuzování nestačí jen pedagogický cit a zkušenost. Při šikanování se často stává, že agresor se

v případě učitelova zásahu vymlouvá právě na „pouhé“ klukovské škádlení. Je proto třeba, aby byl učitel na takovéto situace připraven a uměl od sebe rozeznat šikanu a škádlení.

Rozdíly mezi škádlením a šikanou

Najít hranici mezi škádlením a šikanou není jednoduché. Oba typy chování vykazují mnohé shody, ale při pozorném posuzování můžeme vyzorovat i zásadní rozdíly. Při škádlení se očekává, že se jedná o oboustrannou zábavu. Pokud jeden z účastníků oznámí či dá jinak najevo svou nelibost a nechť dále pokračovat, obě strany s takovým jednáním skončí. Ublížil-li jeden druhému, je mu to líto, omluví se a v této činnosti již dále nepokračuje. I škádlení může být někdy nepříjemné či bolestivé, ale žádný z účastníků nemá pocit bezmoci či ponížení, vždy se může účinně bránit a vždy má možnost tuto aktivitu ukončit či z ní vystoupit (se slovy: „Přestaň, mně se to nelíbí!“). Po škádlení bývají děti většinou radostné či uvolněné, někdy mohou být i našťavané, ale nikdy se necítí poníženě či zraněně. Oba aktéři si mohou své jednání oplatit či vrátit. U šikany tomu je naopak – šikana je jednostranná akce agresora vůči oběti, která pokud se brání, nebo dokonce „legraci oplácí“, bývá tvrdě ztrestána. Agresor chce druhého ranit, má radost z ubližování druhému, za své chování se neomlouvá, naopak násilí často opakuje a stupňuje. Oběť se po útoku cítí bezmocně, poníženě a cítí strach a stud.

Při posuzování podezřelého chování uvádí Kolář⁷ základní kritéria, podle nichž je možno se orientovat, a sice je potřeba zhodnotit záměr, motiv, postoj, citlivost, zranitelnost, hranice, právo a svobodu, důstojnost, emoční stav a dopad na aktéry. Rozlišování mezi šikanováním a škádlením dle výše uvedených hledisek je velmi cenné a pro rozpoznání varovných signálů šikany velmi účinné. Následující přehledová tabulka může učiteli posloužit jako velmi efektivní pomůcka při hledání rozdílů mezi šikanou a škádlením:

Tab. 2 Rozdíly mezi škádlením a šikanováním (Kolář, 2010, s. 65)

	Škádlení	Šikanování
Definice	Škádlení patří k rovnocenným, Kamarádským nebo partnerským vztahům. Je chápáno jako projev přátelství. Za škádlení se považuje	Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo,

⁷ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha : Portál, 2011, s. 65.

	žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr	Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Ublížit, zranit, ponižít.
2. Motiv	Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Z odolňování, zmužnění.	Základní tandem – moc a krutost. Další motivy: překonávání samoty, zabíjení nudy, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj	Respekt k druhému a sebeúcta.	Devalvace, znevážení druhého.
4. Citlivost	Vcítění se do druhých.	Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost	Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice	Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své reakce.	Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda	Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřevovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Bezpráví. Pokud se dítě brání, nebo dokonce „legraci“ oplátí, je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost	Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno-
9. Emoční stav	Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad	Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

Avšak bylo by nesprávné domnívat se, že pouhá znalost obecných a v hrubých rysech nastíněných rozdílů mezi šikanou a škádlením postačí učitelům k diagnostice daného jevu. Je třeba mít na mysli zejména skutečnost, že šikana je skrytý a velmi obtížně přístupný jev, odehrávající se uvnitř skupiny, v níž panují hierarchizované vztahy i neformální pravidla. Odhalení pokročilejší šikany často brání většina jejích členů, přímých i nepřímých účastníků, a to z nejrůznějších důvodů. Nebývá výjimkou, kdy i oběť vypovídá ve svůj neprospěch či problém popírá.

Dále je důležité být připraven na fakt, že případné odhalení šikany či jen pouhý zájem učitele o projevy chování, které by mohly na šikanu poukazovat vyvolávají masivní obrannou reakci, jejímž jednotícím prvkem je strach – strach vedení školy o pověst, rodičů případných agresorů z možných kázeňských postihů, třídního učitele ze selhání jeho pedagogického působení. A tak se velmi často dostaví bagatelizace problému, jeho popírání či svalování viny na oběť, že svým provokativním chováním si za vše vlastně může sama.

4. Kde a kdy k šikaně nejčastěji dochází?

Nejběžnějším místem, kde se šikana odehrává, je přímo učebna. Nejčastějšími aktéry jsou spolužáci z jedné třídy. Tato, tzv. vnitrotřídní šikana⁸ je velmi nebezpečná, značně trýznivá – oběť dlouhodobě poškozuje, kazí dobré vztahy i celkové klima ve třídě. Někdy dochází k projevům šikany i během vyučování, kdy je oběť např. častována posměšnými poznámkami a učitel tyto projevy buď toleruje, nebo není schopen proti nim účinně zasáhnout.

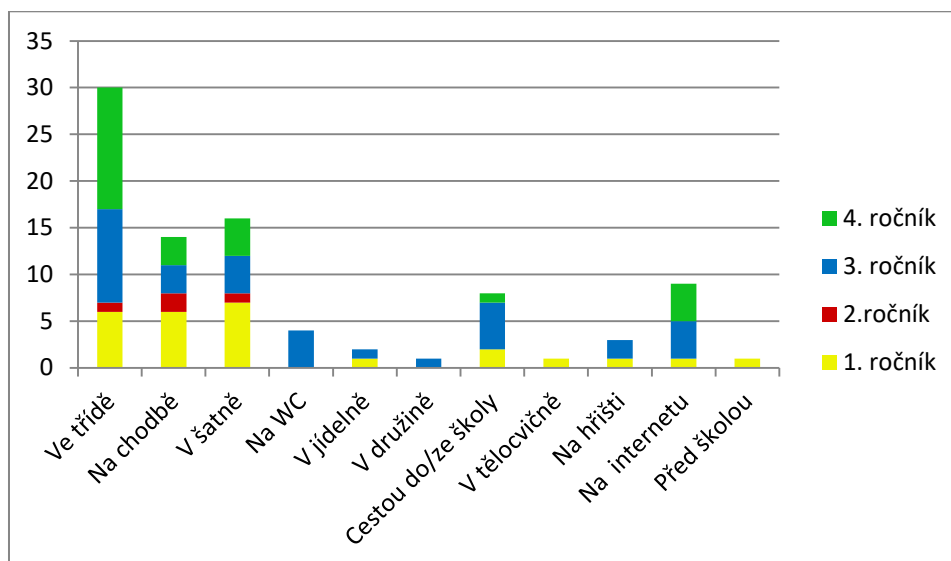
V plné síle se šikana odehrává o přestávkách ve třídě. Učitel není nablízku, rovněž tak dozorující učitelé se zdržují většinu času na chodbě a do tříd nahlízejí jen zřídka, oběť tedy nemá být jen minimální ochranu učitele, čehož si jsou agresoři velmi dobře vědomi.

K násilnostem dochází o přestávkách i v jiných prostorách školy. Obvyklým místem šikany jsou toalety či šatny, nezřídka dochází k výtržnostem i v odlehlých prostorách školy – jako jsou různá zákoutí na chodbách, spojovací chodby, prostory před jídelnou, tělocvičnou apod.

Ve společných prostorách školy, v prostorách před školou či na školním dvoře nebo hřišti dochází obvykle k šikaně ze strany starších dětí vůči mladším. Tyto snadno zranitelné oběti se snaží těmto pro ně nebezpečným místům vyhnout a hledají různé okliky a obchůzky při cestě do školy či domů. Na některých školách proto pouštějí mladší žáky o několik minut dříve ze školy, aby se staršími dětmi setkávali jen minimálně.

⁸ K tomu srv. ŘÍČAN, P.; JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha : Grada, 2010, s. 24.

Graf: Místa, na nichž dochází k šikaně na nižším gymnáziu (Zdroj: DP Krčmářová)

Na uvedeném grafu⁹ můžeme vidět místa, na nichž nejčastěji dochází k šikaně na jednom mladoboleslavském gymnáziu. Je patrné, že za nejrizikovější místa je třeba považovat učebnu, šatnu a chodbu. Rovněž tak je třeba věnovat pozornost kybershikaně a cestě do školy a domů.

⁹ Výzkum provedla studentka FP TUL v rámci své diplomové práce. DP Krčmářová, 2011.

OTÁZKY:

- 1) Přečtěte si následující chybnou definici šikany. Jaké podstatné znaky v ní chybí?
„Za šikanu můžeme označit chování, kdy žák fyzicky napadl jiného žáka či mu jinak psychicky ubližuje.“

.....
.....
.....
.....

- 2) Pokuste se vlastními slovy definovat šikanu. Nezapomeňte v ní uvést alespoň tři základní charakteristické rysy.

- 3) Z následujícího seznamu vyberte nepřímé znaky šikany:

- ✓ Kritika žáka, výtky na jeho adresu,
- ✓ Prospěch se náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- ✓ Často dítěti chybí pomůcky, má rozházené nebo poničené věci.
- ✓ Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu.
- ✓ Žák bývá při týmových sportech do družstev volen jako poslední.

- ✓ Obklopuje ho stále stejná parta spolužáků, jejichž přítomnost je mu nepříjemná.

4) Doplňte následující tabulku:

Přímé znaky šikany:	• • •
Nepřímé znaky šikany:	• • •

5) Pozorně si přečtete následující příběh.

Osmiletá holčička v brýlích a s brašnou na zádech vyšla před školu. Čtyři sedmáci na kolečkových bruslích do ní začali narážet, ostatně jako každé úterý, kdy čekali na odpolední výuku. Tentokrát dívka upadla a začala plakat. Brýle ležely vedle ní. Za velkého smíchu jeden chlapec brýle zvedl a praštil s nimi o zed'. Potom po dívce požadoval peníze s tím, že jinak jí sebere aktovku.

- a) označte v textu znaky šikany,
- b) rozhodněte o jakou formu šikany se jedná. Své rozhodnutí zdůvodněte.

.....

.....

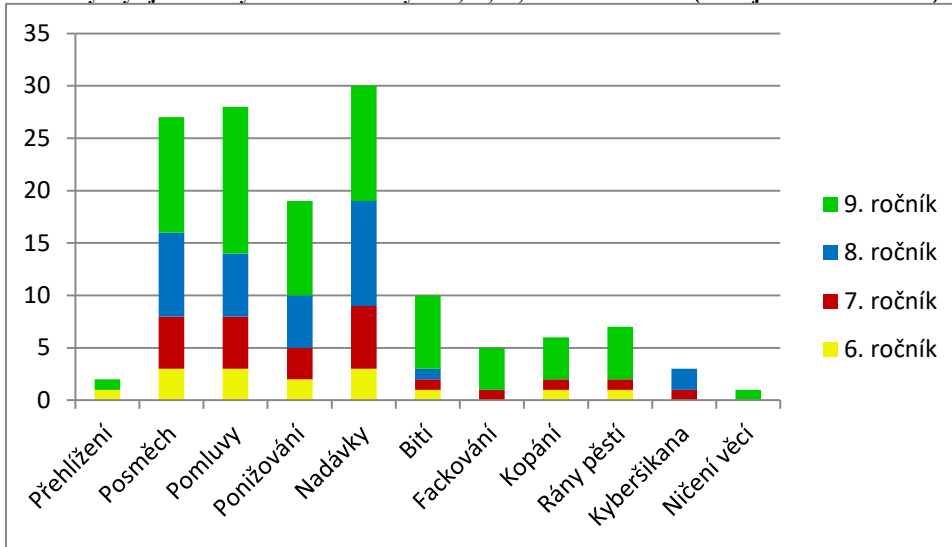
.....

6) Uveďte příklady šikany:

- a) fyzické pasivní přímé
- b) verbální aktivní přímé

7) Popište následující graf a porovnejte formy šikany mezi jednotlivými ročníky ZŠ.

Graf: Výskyt jednotlivých forem šikany v 6., 7., 8., a 9. ročníku ZŠ (Zdroj: DP Krčmářová)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8)

Jak může učitel od sebe odlišit škádlení a šikanu?

- 9) Uveďte rozdíly mezi škádlením a šikanou podle záměru, hranic a emočního stavu zúčastněných

	<i>šikana</i>	<i>škádlení</i>
<i>záměr</i>		
<i>hranice</i>		
<i>emoční stav</i>		